

Den ursprungliga poststationen i Uppåkra blev ett exempel på hur Postens centralförvaltning genomdrev sina strävanden att minska antalet adressenheter trots att det fanns postnummer som mänskligt att döma skulle göra sådana strävanden obehövliga. På 1980-talet började man tänka om, kanske mycket beroende på opinion från inte minst hembygdsrörelsen och i början av 1990-talet kunde många tidigare avvecklade postortsnamn återinföras. Vad mer var, man började också tillföra postorter, vars namn inte funnits tidigare, eller möjligen funnits mer än 100 år tidigare. Den 1 april 1992 tillfördes på så sätt postortsnamnet Hjärup.

Om posten i Hjärup skrev *Hans Widing* efter en intervju med föreståndaren *Inga Jönsson* bl a följande i *Sydsvenska Dagbladet* den 20 maj 1984:

"63-åriga fru Jönsson har bara varit 'postfröken' de senaste sjutton åren. I yngre dagar har hon packat cigarrer i Malmö och knogat på ett varuhuskontor. Hon beklagar att hon inte fick Posten i sikte långt tidigare.

-Det är det enda jag ångrar i mitt yrkesliv. Vore jag nitton år i dag skulle jag kämpa för att få just ett sådant arbete som jag har i dag.

Inga Jönsson har gett sitt ämbete en befriande personlig utformning. Hon är inte bara någon som man placerat bakom en postlucka. Några vänliga ord över disken är lika viktiga som frimärkena på breven."

POSTHISTORISKA GLIMTAR FRÅN LUNDS KOMMUN

Erik Lindgren

Nöbbelöv

Även i tider av neddragning kunde det förekomma att nya postanordningar inrättades. Sålunda öppnades den 2 oktober 1995 s k närpost i Nöbbelöv. Det är en enklare anordning där postkunder kan hämta vissa slags försändelser.

Förlagan tillverkad år 1992
Detta är kopia nr

Uppdaterad 1996

Copyright Erik Lindgren

Posthistorisk skriftserie nr 72

Inledning

I min bok "Posten i Samhället" har jag försökt att visa exempel på den betydelse Posten har haft för samhällets utveckling, men också hur medborgarna sökt påverka Postens utveckling. Händelseutvecklingen har där skildrats i stora drag med ett och annat citat för att ge tidsfärg.

I detta häfte försöker jag närma mig "gräsrötterna" mera. Någon egentlig postservice på landsbygden kan man knappast tala om förrän efter 1860 års regeringsmedgivande till poststyrelsen att inrätta poststationer. Inom det område som Lunds kommun omfattar i modern tid tillkom inte några poststationer förrän 1874, och då av ett annat skäl.

Läsaren kommer därför att finna en avgränsning på så sätt att landsbygdsområdet redovisas i stort sett för tiden därefter medan postkontoret i Lund berörs för tiden dessförinnan med viss överlappning på tiden efter 1874.

Dokument som förvaras vid Postens centralarkiv ligger till grund för min skildring av tiden från och med 1851, medan berättelser dessförinnan grundas på excerpter från Riksarkivet, i huvudsak förmedlade av posthistorikern Teodor Holm (1855-1940). Vissa uppgifter emanerar dessutom från den redovisning som framlidne överkontrollören vid postdirektionen i Malmö Lorentz Bjurman på sin tid gjorde av sina arkivstudier. Om någon annan källa än de nu angivna anlitas, framgår detta av texten i varje särskilt fall.

Även om det inte alltid direkt berör de postorter som skildras i detta häfte, har jag funnit det angeläget att i korthet berätta om terminologin i postverket samt om bakgrunden till några viktigare organisationsförändringar, som jag gärna vill kalla milstolpar. Jag gör det i de inledande kapitlen. De har viss betydelse för att läsaren lättare skall förstå sammanhanget i den fortsatta skildringen.

Postanstalterna presenteras i kronologisk följd efter datum för deras inrättande och sinsemellan i bokstavsordning i de fall de blivit inrättade samtidigt.

Erik Lindgren

Terminologi

Citat i detta häfte är exempel på hur dokumenten avslöjar de "vanliga" människornas önskan om möjligheter till kommunikation med omvärlden. I anslutning härtill har jag funnit anledning att göra en liten återblick på hur postnätets fasta punkter vuxit fram efter hand som olika slag av postanstalter kommit till. Därigenom får vi också en liten redovisning av terminologin. I dagens postverk är den inte tillämplig, eftersom alla enheter med kundbetjäning sedan 1986 kallas postkontor.

Dessutom är det hela något flytande, kan man säga, genom den beslutade strukturförändringen med beteckningen "Nät 92". Beslutet innebär i korthet att Posten även i fortsättningen kommer att ha ca 2000 serviceställen, men *formerna* för denna service förändras successivt. På mindre orter (med färre än 1000 hushåll) införs samverkan med bank på 300 platser och postkontor etableras i butiker på 350 ställen. På större orter kommer 250 av totalt 700 postkontor att ersättas med s k Närpost.

För skrivande posthistoriker blir det svårare att för framtiden redovisa organisationsförändringarna. Framför allt blir det svårt att, som jag hittills gjort i min posthistoria, namngiva cheferna för respektive postkontor. Genom divisionalisering finns det nämligen två eller flera chefer på många håll. Jag vet inte i skrivande stund hur min framtida redovisning skall se ut, men för detta häfte har jag valt mitt hittills använda sätt. Det innebär slumpvis valda exempel på människornas kamp för goda kommunikationer, inbakade i den löpande texten som kronologiskt berättar något om vilka chefer som ansvarat för posten.

För att underlätta läsningen har jag moderniserat stavningen i citerade dokument men sökt undvika att ändra på texten. För många är det kanske besvärande att läsa de långa meningarna. Jag kursiverar alla längre citat. I några fall kan den läströtte undvika dem utan att förlora sammanhanget, eftersom den föregående eller efterföljande texten förklarar omständigheterna eller påföljden av de citerade skrivelserna.

Poststationer på landsbygden

Den 9 mars 1860 bemyndigade regeringen generalpoststyrelsen att "*å lämpliga ställen inrätta ett nytt slag av poststationer, vilka äro ämnade att, såsom speditjonskontor, för mera avlägsna orter underlätta förbindelsen med närmaste postkontor eller postexpedition*".

Det kungliga brevet föranledde poststyrelsen att förhöra sig hos länsstyrelserna om behovet av sådana poststationer. Kungörelser från länsstyrelserna lämnade vägen öppen för framställningar om poststationer, framställningar som naturligtvis prövades noga före beslut.

Det kan vara av visst intresse att notera hur generaldirektör Wilhelm Roos angav en orsak till beslutet om poststationer på landsbygden. I sin historiska återblick i verkets första verksamhetsberättelse omtalade han att brevlådor hade uppsatts vid allmänna postvägar med början 1855 under vissa förutsättningar. Dessa var bl a att en kommun eller flera korrespondenter på en ort förenade sig om att genom en lämplig person svara för tömning på behöriga tider av brevlådan. Det reglerades genom ett kungligt brev den 9 mars 1855 och av postmedel betalades 15 kr om året för bestyret med brevlådan. Men så skriver Roos följande:

*"Då emellertid denna utväg till postutväxlingens underlättande endast i ringa mån av allmänheten anlitas, beslöts år 1860 inrättandet av ett nytt slag **poststationer**, vilka skulle utgöra en art filialkontor till närmast liggande postkontor eller postexpeditioner"*.

Innan verkningarna av kungabrevet den 9 mars var synliga fanns det i vårt land i stort sett inga andra fasta postanstalter än postkontor, vid denna tidpunkt till ett antal av 175 stycken. Av dessa var 48 postexpeditioner, en benämning som kan skapa problem för dem som inte sysslats med posthistoria. Låt oss kalla även dem för postkontor. De var i praktiken en lägre klass av postkontor. De högsta klasserna var postkontor enligt vokabulären och de lägsta klasserna var postexpeditioner. De var med få undantag förlagda till städer.

Beteckningen postexpedition kom till 1849 som resultatet av en form av lönerreglering till postcheferna. Med vissa ändringar under de följande 25 åren upptog 1874 års normalstat sju klassers postkontor, av vilka klasserna I - IV avsåg postkontoren och klasserna V-VII postexpeditioner. Postkontorens chefer kallades postmästare, tillsatta med kunglig fullmakt, medan postexpeditionernas chefer var postexpeditörer, tillsatta av poststyrelsen. Gentemot kunderna hade de samma befogenhet.

Utöver postmästare fanns det med början 1830 ett litet antal s k postuppsyningsmän. De tillsattes i glest befolkade delar av landet, huvudsakligen i Norrland. De fasta postanstalter som därigenom kom till stånd, kallades postuppsyningsmansplatser. Deras totala antal översteg aldrig samtidigt 21, det antal som fanns 1860, när regeringsbeslutet om poststationer på landsbygden kom. Det visade sig också att de flesta av postuppsyningsmansplatserna inom en femårsperiod förvandlades till poststationer.

Det dröjde nära nog ett helt år efter att regeringen bemyndigat poststyrelsen att inrätta poststationer, innan de första kom till stånd. Inom det område som behandlas i detta häfte inrättades inga poststationer förrän 1874 och jag kan därför i detta sammanhang inte berätta om någon poststation för vars tillkomst man återopade det nyss omtalade kungabrevet eller länsstyrelsens allmänna kungörelse i anslutning därtill. Det var i stället sådana poststationer som tillkom på grund av att postverket övertog ansvaret för kronobrevbäringen. Om den ändringen berättar jag i ett särskilt avsnitt.

Andra senare tillkomna former av postanstalter med kundbetjäning var filialpostkontor och brevsamlingsställen, från vilka vi kan bortse i detta sammanhang. Dessutom tillkom 1920 ett mellanting mellan postkontor och poststationer med termen *postexpedition* (ej att förväxla med de postexpeditioner som fanns under åren 1849-1871). Senare tidens postexpeditioner hade inte några underlydande poststationer men avgav sina redovisningar direkt till poststyrelsen. Poststationerna däremot redovisade till de överordnade postkontoren. Cheferna vid "den moderna tidens postexpeditioner" titulerades stationsmästare.

I slutet av 1920-talet inrättades stationära lantbrevbärare, snart nog kallade *postombud*. På slutet av 1960-talet användes sådana i viss utsträckning för att underlätta indragning av poststationer. De underlättade övergången till lantbrevbäring för dem som bodde närmast den indrag-

na poststationen. Skälet för deras tillkomst var ett helt annat. De öppnades på platser där underlaget var för litet för en poststation.

Termen *postställe* fanns under en övergångstid från mitten på 1970-talet för mycket små poststationer, men från och med 1986 kallades även dessa för postkontor. De dittillsvarande poststationerna hade då hunnit dras in eller organiseras om och fått benämningen postkontor (med prefixet "lokal" under en övergångstid fram till och med 1985).

Omkring 1990 började man anlita entreprenader för mindre postkontor på så sätt att befintliga postlokaler avvecklades och rörelsen överläts på en bank eller en butik. Som jag redan nämnt ligger målsättningen på ca 650 entreprenadkontor och det kommer troligen att vara genomfört före sekelskiftet.

Järnvägspoststationer

I min korta redovisning av olika slag av fasta postanstalter har jag inte spaltat upp poststationerna i de två huvudgrupper som man kan tala om, nämligen lantpoststationer och järnvägspoststationer. Men det finns anledning att göra en återblick på detta i särskilt hög grad för Skåne, där järnvägsnätet efter hand blev så tätt.

Från den 16 februari 1863 tillämpades en överenskommelse mellan dåvarande SJ och postverket, som vid presentationen fick följande lydelse i utdrag:

"Med undantag endast för Södertelje övre station ävensom alla de orter, å vilka finnes postkontor eller postexpedition, bliva vid samtliga Statens järnvägsstationer även inrättade poststationer, vilka i allmänhet och där ej särskilt annorlunda förordnas, förestås av stationsinspektör, stationsmästare eller annan järnvägstjänsteman på stället".

Överenskommelsen hade föregåtts av omfattande skriftväxling och mer eller mindre på prov hade anordningen med förenande av post- och järnvägstjänst redan börjat. Två skånska järnvägspoststationer hade öppnats den 15 november 1862 (Osby och Hästveda) och i Västergötland finns flera intressanta exempel. I Vårgårda finner man t ex den absoluta pionjären när det gäller förenade poststationer.

Överenskommelsen mellan postverket och SJ följdes efter hand också

av överenskommelser mellan postverket och andra järnvägsföretag. Långt ifrån alla församlingar var med på att järnvägar stakades genom eller intill socknens kyrkby och det finns gott om exempel på att avståndet från kyrkbyn till den närmaste järnvägsstationen blev flera kilometer. Men poststationer i kyrkbyarna låg illa till när det gällde att få behålla poststationen där, när tågen började gå. De flesta drogs in och man kan utan överdrift säga, att det hörde till undantagen att kyrkbyn fick ha sin poststation kvar i sådana fall. När järnvägen drogs genom själva kyrkbyn, blev poststationen (oftast med oförändrat namn) flyttad till järnvägsstationen och lantpoststationens föreståndare blev av med sitt arbete i postens tjänst.

Kronobrevbäringen

"Kvistarna i trädet var kronobrevbäringen och grenarna motsvarade postverkets eget transportnät". Så kan man uttrycka skillnaden mellan två gamla system, som löpte samtidigt ända fram till 1870-talet. Med början 1874 inlemdes det äldsta systemet i systemet från 1636, det år som betecknas som svenska postverkets födelseår.

Kronobrevbäringen var ett nät för regeringens förbindelser med de olika landsändarna. Det hade redan en vid förgrening, när postverkets linjer började byggas ut. Detta var otillräckligt och kunde i många fall inte användas för befordran av brev mellan exempelvis landshövding, kronobefallningsmän och präster.

Men kronobrevbäringsnätet var på åtskilliga punkter sammanlänkat med riksnätet. Därför utnyttjade kronobrevbäringen postverkets nät på vissa delsträckor, ofta längre än det egna finmaskiga. Postverkets tillkomst innebar således en lättad i kronobrevbäringens organisation.

1860 års regeringsbeslut om poststationer på landsbygden ledde inte till att särskilt många nya postlinjer tillkom. Till en början lades de flesta poststationerna utmed redan befintliga postlinjer. Men poststationerna blev nya anknytningspunkter till kronobrevbäringsnätet.

Efter remissbehandling följde en proposition till 1873 års riksdag, enligt vilken postverket skulle anordna nya postgångar enligt överens-

kommelser som hade träffats preliminärt med länsstyrelserna. Därigenom blev den organisation som dittills funnits som en länk mellan bl a kronofogde, länsmän, häradshövdingar och nämndemän inlemdad i det allmänna postnätet. Detta skulle dessutom kompletteras med poststationer, "en i varje socken, om så behövdes".

På tre år, räknat från 1874, ökade därigenom antalet poststationer med ca 1300. Ändå kom många socknar att känna sig förfördelade genom att de inte fick egna poststationer.

Omorganisationen blev dyrbar för postverket. Redan i september 1875 började man undersöka vilka möjligheter till besparing som fanns och i en framställning till regeringen ett år senare sökte poststyrelsen sanktion för att pröva "vilka stationer, som i anseende till synnerligen obetydlig rörelse, böra indragas". Därmed togs det första steget till lantbrevbäring, en nyhet som introducerades 1878. Innan man kom så långt hade några av de minsta poststationerna blivit indragna. Ersättningen blev då lös- väskor som utväxlades med närmast belägna poststation.

Lantbrevbäring

Poststyrelsens framställning den 25 september 1876 med antydning om möjlig indragning av poststationer med obetydlig rörelse ledde så småningom till en proposition om lantbrevbäring, vilken bifölls av riksdagen. En promemoria om lantbrevbäringens ordnande utfärdades den 5 december 1877 och på själva julafton samma år daterades den första instruktionen för lantbrevbärare. Den kom snart nog till användning, för de första lantbrevbärarna började vandra på Gotland, i Blekinge och i Kalmar län i januari 1878.

Vid förberedelserna för lantbrevbäring sammanträffade generaldirektör Wilhelm Roos eller hans ställföreträdare med landshövdingen, landssekreteraren och postmästaren i residensstäderna. Under 1877 hade sådana möten ägt rum i Västerås, Karlstad, Mariestad, Vänersborg, Visby, Kalmar, Karlskrona, Växjö, Göteborg, Malmö, Kristianstad, Jönköping och Linköping i nu nämnd ordning.

Generaldirektören förde personligen anteckningar vid de flesta av dessa överläggningar. Dessa avslöjar tankegångarna kring de indragningshot-

de poststationerna, i allmänhet med mycket kortfattade kommentarer, som anger länsstyrelsernas argument för att en eller annan poststation behövde bibehållas.

En sammanställning, uppgjord vid poststyrelsens trafikbyrå i slutet av 1878, visade att generalpostdirektörens sammanträden i residensstäderna hade resulterat i förslag om att 298 poststationer i tolv län skulle dras in. Flera kom i bilden senare.

Det visade sig vid försöken att genomföra omorganisationen att motstånd restes mot indragningarna. I Skåne och Västergötland blev t ex åtskilliga av de till indragning föreslagna poststationerna kvar till långt in på 1900-talet.

Andra poststationer, som verkligen drogs in, blev återinrättade under de båda sista decennierna av 1800-talet. Till dess fick man nöja sig med den undermåliga service, som den tidens lantbrevbärare kunde ge. För att underlätta kontakten mellan lantbrevbärare och sockenbor utnämnde kommunalstämorna kommunombud. De avlönades inte av postverket, men ett och annat protokoll visar att sockenkassan bestod med en liten ersättning, ibland upp till 25 kronor om året.

Postkontoret i Lund

Om man gör ett besök i arkivet på ett stort postkontor, blir man gärna överväldigad av det material som finns. Men man blir också deprimerad av den svåråtkomlighet som belastar ärendena. Det fordras stor kunnsighet om hur arkivering skett under olika tider för att man skall ha möjlighet att hitta det man söker, om man nu ens får fria händer. Jag har visserligen tjänstgjort vid postkontoret i Lund, men jag har aldrig tagit del av dess arkiv, Vissa handlingar, som berör Lund, har jag däremot funnit under mina besök på Postens centralarkiv, däribland några av Teodor Holms excerpter, som jag berört i förordet.

Under den danska tiden har det sannolikt funnits en postförvaltare i Lund. Om denne eller dessa kan jag inte förmedla några uppgifter och inte heller om den postmästare som kan ha svarat för ruljangsen när Skåne blev svenskt 1658. Genom studium av den svenska brevtaxan kan man i brist på andra uppgifter någorlunda fastställa när postkontoren kommit till. Brevtaxorna var förteckningar som angav hur mycket det kostade att skicka brev mellan de olika postkontoren. De kom inte ut med någon regelbundenhet. En kom 1645 och en 1668. Den sistnämnda hade naturligtvis Lund med, men det finns, såvitt jag vet, ingen säker dokumentation på en namngiven postmästare i Lund förrän 1675.

Det var Petter Tollsten (1675-1681). Han var borgmästare i Lund 1660-1693 och kan möjligen ha varit postmästare så snart försvenskningen var klar i staden. Han var son till kyrkoherden i Östra Tollstad i Östergötland, Petrus Tornevallius och hade blivit student i Uppsala 1649. Enligt vedertagen "postmästarlängd" lämnade han över postkontoret till Sven Kråka 1681. Denne uppger själv att han blivit övertalad att ta över sysslan direkt efter fredsslutet 1679. Troligen var han i större behov av den lilla inkomsten än vad borgmästaren hade.

Till postförvaltarensysslan hörde på den tiden inte bara att sköta de egentliga postärendena i själva staden utan också att på egen bekostnad svara för att posten kom till närmaste postbonde i stafettsystemet, som salig drottning Kristinas förmyndarregering hade etablerat. Sven Kråka fick löfte om en anständig inkomst av postmästartjänsten och fick också till en början behålla de portoavgifter som betalades vid postkontoret. Men han måste ju själv stå för expenserna, inte bara utgifter för belysning, uppvärmning och skrivmaterial utan också för lack, bindgarn och inslagingspapper, väskor och naturligtvis lokalen och dess underhåll.

Inkomsten av verksamheten var troligen så hög att Sven Kråka var nöjd med den. I lönestaten för 1686 anges postmästarlönen i Lund till 60 daler silvermynt samt 6 daler till expenser. Nu fick Sven Kråka inte längre behålla inbetalade postavgifter utan måste föra upp dem i räkenskaperna. Eftersom han då började klaga över den dåliga lönen, kan man förstå att han haft större förtjänst än 66 daler tidigare på de brev som lundabor och omgivande bebyggare skickade från Lund.

Kanslikollegiet (dvs den fungerande centrala postledningen) tog ingen hänsyn till Sven Kråkas klagomål, trots att han upprepade dem. Då försökte han en annan taktik. Han sade helt enkelt upp sig, kanske i tron att han då skulle få bättre villkor. Han trodde nämligen inte att någon annan fanns till hands för ämbetet, villig att ta på sig det besvärliga arbetet, som bl a innebar passning av tio poster i veckan, de flesta på natttid.

Men där tänkte Sven Kråka fel. Postmästaren i Kristianstad hade nämligen en son, Hans Johansson Printz, som var löjtnant och arbetslös efter kriget men van vid postsysslorna efter praktik hos fadern. Kanslikollegiet utfärdade efter Printz' ansökan fullmakt för honom att från 1691 års omgång vara postmästare i Lund. Beslutet fattades av kanslikollegiet den 11 november 1690 och nu fick Kråka bråttom. Han skrev den 27 november 1690 till kanslikollegium att han hade begärt sitt avsked i den säkra förhoppningen att det första alternativet (lönehöjningen) skulle gälla. Han fick hjälp av generalguvernören Ascheberg och hade turen att få behålla befattningen trots att Printz hade fått fullmakt på den.

Men någon löneförhöjning fick han inte. Om hur löjtnant Printz klarade sitt uppehälle den närmaste tiden har jag inte kunnat läsa något. Han fick senare postanställning men med helt andra göromål än han

tänkt sig. Den 1 mars 1694 utfärdades en fullmakt för honom att vara postiljon mellan Stockholm och Gävle. En gång i veckan red han däremellan på postböndernas hästar. Det var mera lönsamt än vad han skulle kunnat uppnå i Lund. Hans expenser var inte lokalhyra eller lack eller bindgarn utan jacka, byxor och stövlar. För sådana fick han 26 daler om året och hans lön var 52 daler.

När vi nu gjort en avstickare till Gävle kan jag inte undvika att nämna att det inte långt därifrån finns en ort med namnet Lund. Där inrättades en förenade post- och järnvägsstation den 15 maj 1866 som fick namnet Lunds station (tidvis Lund, tidvis Lund å GDJ). Den 16 september 1875 namnändrades den till Valbo.

Sven Kråka fick efter hand något bättre villkor och begärde år 1717 att få avstå tjänsten till Gustaf Sommelius. Han fick då avsked "med gott vitsord", 87 år gammal.

Sven Kråkas efterträdare, Gustaf Sommelius, var liksom Tollsten prästson från Östergötland. Han hade kommit som student till Lund 1708 och fått anställning 1714 som skrivare vid guvernementskontoret i Malmö samt blivit rådman i Lund 1717. Mindre än ett halvt år efter sitt tillträde till postmästarämbetet fick han uppleva Karl XII:s postreform.

Därmed blev han också gästgivare. Reformen innebar en genomgripande förändring av postväsendet. I en kunglig förordning den 20 februari 1718 påbjöds sammanslagning av post- och skjutsväsendet. Alla gästgivaregårdar skulle bli posthåll. De delades in i tre olika grupper, kallade "ombyten, skiften och landskiften".

Detaljerade bestämmelser utfärdades. Man planerade ett omfattande nät med frekventa rese möjligheter och regelbunden, snabb postbefordran. Postiljonerna fick lära sig en rad olika signaler som användes för att markera olika slag av poster och regler utfärdades för hur man skulle gå till väga vid möte på vägen. Man skulle hålla till höger. Men organisationen visade sig bli alltför betungande för det då utarmade Sverige. Det fanns inte resurser, varken i fråga om vagnar, hästar eller folk.

Efter Karl XII:s död bestämdes att allt som rörde post- och skjutsväsendet skulle återställas i sitt gamla skick. J A Thurgren, som år 1858 gav ut handboken "Stadgar rörande postväsendet i Sverige" ansåg att bristen på resurser omintetgjorde en bland de nyttigaste och vackraste inrättningar som svensk organisationsförmåga har att uppvisa.

I och med att postväsendet sattes på sin gamla fot igen gällde inte heller bestämmelsen om högerregeln vid möte, utan endast att postskjuts ägde företräde och att den mötande var skyldig att hålla sitt fordon av vägen om så behövdes, så att posten hade fritt fram. Så småningom blev det ju vänstertrafik när fordonstätheten ökade.

Gästgivareperioden för Gustaf Sommelius blev sålunda kort. Han efterträddes av sonen Nils Sommelius (1758-1800). Denne kan spåras som en av de första som inspekterade postbönderna, postföringsförhållandena och till och med postmästarna. Han fick nämligen 1760 order att färdas längs hels postvägen mellan Stockholm och Lund via Eksjö, Växjö, Karlshamn och Kristianstad för att "vid postkontoren undersöka posterna".

En tredje generation Sommelius tog över postkontoret i Lund år 1800, då Christian Tevis Sommelius blev postmästare där. Han hade under de närmaste föregående sju åren varit skrivare på generalpostkontoret. Under 31 år förvaltade han postkontoret och efter hans död gjordes försök att även hans son Gustaf Magnus skulle bli postmästare. Då hade emellertid Karl XIV Johans intentioner att hedra pensionerade militärer med postmästartjänster slagit igenom. Den tredje Sommelii efterträdare blev en major trots engagemang från olika håll att förhindra detta. Esaias Tegnér skrev t ex den 21 oktober 1831 till överpostdirektör C D Skogman:

"Sökande militärens antal lär vara oräkneligt. Vore frågan om att storma ett Batteri är troligt att färre anmälte sig".

Med brevet fortsatte Tegnér sitt tidigare öppnade engagemang i frågan om att tillsätta tjänsten i Lund med Gustaf Magnus Sommelius. Den försmädliga överdriften i brevet anspelar på det förhållandet att många mera kvalificerade sökande till postmästartjänsterna alltsedan 1820-talets början blivit utslagna av medsökande militärer utan erfarenhet av postarbete.

Som återvändare till min födelsestad Växjö må det förlåtas mig att jag har ett visst intresse för Tegnér. Jag gör därför här ett citat, som den läströtte kan hoppa över, men som är läsvärt inte minst som ett exempel på Tegnér framställningssätt. Redan den 7 oktober förberedde Tegnér överpostdirektörsämbetet på sitt engagemang i postmästarföljden i Lund genom ett brev till dåvarande överpostdirektören Wilhelm Carpelan. Tegnér skrev bl a:

"Postmästare Sommelius i Lund, en gammal bekant från skånska tiden, börjar att bli gammal och bräcklig och är därför betänkt på sin efterträdare. Hårtill vill han ej ha någon mindre än sin äldsta son, en välbeställd student. Han påstår att han därtill är lika så förtjänt som de flere högre militärpersoner vilka nu befordras inom postverket; och dessutom anför han att, andra horn oberäknade, posthornet i 150 år varit ärfeligt inom Sommeliska släkten i Lund, och grundar följaktligen sina anspråk på legitimitetsprincipen. Han tror att hela saken beror blott och endast på dig, och som han känner den godhet varmed Du vid flera tillfällen hedrat mig, har han i denna sak vänt sig till mig. Jag har förgäves föreställt honom att Kungen själv i dylika frågor har en röst som stundom avviker från chefens, och att H.M hittills visat sig nästan mera benägen för överstar än för studenter."

Innan Wilhelm Carpelan dog lyckades han få ett kungligt brev utfärdat med förordnande för Gustaf Magnus Sommelius att t v bestrida postmästartjänsten under faderns sjukdom enligt Tegnérns önskan.

Den 29 november 1829 tog Tegnér upp frågan om postmästarföljden i Lund i ett brev till den nye överpostdirektören C D Skogman. Då hade Gustaf Magnus vikarierat ett år på stolen i Lund, men det var tal om att tillsätta en ordinarie chef med förbigående av Sommelius. Med syftning på den sistnämnde skrev Tegnér:

"Har han på något sätt genom oskicklighet eller vårdslöshet förverkat det givna förtroende så bör jag ej tala för honom. Men är skälet intet annat än hans ungdom så borde detta ha gällt mera förr än nu, då han ostridligt är ett år äldre."

Tegnér anhöll hos Skogman att denne inte skulle använda sin nyvunna makt till att upphäva det tidigare beslutet "så framåt det kan undvikas". Tydligt kunde det undvikas åtminstone någon tid. Det gick bortåt två år innan Tegnér på nytt skrev till Skogman. Den 29 juli 1831 nämnde han till och med att det skulle gå att få fram en summa pengar "för att tillfredsställa några av de svåraste medsökandena". Han uppgav också att han med överpostdirektörens goda minne gärna hade gått till kungen och begärt tjänsten för Sommelius, om han hade befunnit sig i Stockholm.

Nästa brev i frågan skrev Tegnér från Östrabo i Växjö den 21 oktober 1831. Förutom mitt tidigare citat om "sökande militärens antal" skrev han då bl a följande till överpostdirektör Skogman:

"Så länge den välsignade postmästaretjänsten i Lund icke är tillsatt lär det vara skrivet i stjärnorna att du icke får någon ro för mig. Jag inser väl att jag härigenom blir importun och fåfängt besvärar dig; men en önskan om man hyst i flera år låter icke så lätt avvisa sig".

Detta sista försök blev förgäves trots att Tegnér också kryddade det med följande uttalande:

"Det är oerhört vilken attrait posten har för svenska armén: jag fruktar att hela generalstaben slutligen blir - postiljoner. Är där icke rum vid Ulriksdal för flera hjältar, utan måste de nödvändigtvis placeras vid Tullbommen eller på Postkontoren?"

Tre månader senare, den 27 januari 1832, utnämndes majoren Mathias Widegren, 57 år gammal, till postmästare i Lund. Han var en av de 121 militärer, som generaldirektör Wilhelm Roos har tagit upp i en av honom personligen upprättad förteckning för tiden 1824-1862. Roos var motståndare till det system som Karl XIV Johan hade omhuldat. Han lyckades också få en ändring till stånd men det tog sin rundliga tid.

Mathias Widegren var liksom många andra postmästare-militärer tjänstledig under en stor del av sin tid. Han efterträddes 1843 av ännu en militär, majoren Eberhard Rosenblad. När tjänsten blev ledig efter denne 1859, anmälde sig 30 sökande. I Lunds Veckoblad kunde man läsa samtligas meritförteckningar. De sattes i rangordning, tre överstelöjtnanter, en fältläkare, sju majorer, en ryttmästare o s v. Det blev också en av de tre som fanns överst på listan, som kom till grötfatet, som man säger, nämligen Eric Engman. Han var då 57 år och jag betvivlar att han var skickad att sitta kvar under en period som blev en av de mest dynamiska i postverkets utveckling. Han fick i alla fall uppleva såväl kronobrevbäringens avveckling som lantbrevbäringens införande.

Anders Fredrik Westman tog med grundliga kunskaper om postarbete över efter Engman 1881 och sex år senare kom en annan skicklig och välförtjänt postman till rodret. Det var Frans Oskar Wallander som redan 21 år gammal fått poststyrelsens uppdrag 1859 att fullgöra studier i Danmark. Där fick han lära sig expeditionsrutiner på järnvägsposten och redovisa detta till poststyrelsen. Han blev därefter postexpeditör på linjen Göteborg-Töreboda den 7 november 1859 och efter någon tid föreståndare för postkupéexpeditionen på Västra Stambanan. Denna öppnades i sin helhet 1862. Innan han kom till Lund hade han efter

järnvägsperioden hunnit vara postmästare i Värnamo, Västervik och Visby. I Värnamo hade han skaffat sig erfarenhet av omorganisationen med kronobrevbäringen och i Västervik följderna av lantbrevbäringens införande.

Under den period som i huvudsak speglas i min följande framställning om landsbygdens postanordningar tjänstgjorde också som ordinarie postmästare i Lund Carl August Brinck (1892-1916). Därefter har chefsstolen innehafts av Anders Nilsson (1916-1934), Emil David Carlin (1934-1935), Hjalmar Leonard Ekström (1935-1943), Edvard Hilding Severin Liljedahl (1943-1948), Erik Viktor Hellstrand (1948-1955), Ernst Vilhelm Kjellander (1955-1964), Per Alarik Falk (1964-1975), Erik Bååth (1975-1984) och Sven Karlsson (1984-1987).

Den sistnämnde blev formellt den siste postmästaren i Lund. Hela administrationen flyttades nämligen till regionkontoret i Malmö.

"Filialet" i Lund

Under tidernas lopp har det funnits olika avdelningspostkontor i Lunds stad och det finns ännu ett antal. Möjligen kommer systemet Nät 92 som omnämnts i inledningen att deceimera dem ytterligare.

I avsnitten om Stångby och Hjärup har postkontoren med namnen Lund 14 och Lund 12 berörts. Under min tid som postassistent i Lund öppnades Lund 4 den 1 november 1951. Jag erinrar mig den glädje som postmästare Erik Hellstrand visade, när han fick beslutet från poststyrelsen via postdirektionen i Malmö. Den poststationen, som låg vid Hårlemans plats, hann uppleva 70-talets omorganisation och benämnas postkontor innan den drogs in den 6 oktober 1979.

Långt tidigare fanns posten Lund 2. Den inrättades som poststation den 1 oktober 1935, samtidigt som postkontoret i Lund fick tilläggs-siffran 1. Den statushöjdes till postexpedition den 1 februari 1944 och har sedan följt förändringarna i terminologin, således numera med beteckningen postkontor.

På väster öppnades poststationen Lund 3 den 15 december 1945, då belägen på Byggmästaregatan 12. När jag knappt två år senare bosatte mig på Måsvägen i Lund, var det "min poststation". Där hämtade och lämnade jag ofta rekommenderade brev, då jag under den tiden bland annat skötte min internationella brevkлубb och svarade för utgivning av tidskriften PEN FRIENDS. Poststationen höjdes till postexpedition den 1 april 1950 och finns kvar, numera med beteckningen postkontor och belägen på Örnvägen.

Postexpeditionen Lund 5 öppnades den 11 juli 1960 på Getingevägen för att betjäna lasarettområdet. Även den finns kvar, åtminstone i skrivande stund (juli 1992), liksom posten vid Sparta, Lund 7, belägen vid Tunavägen och öppnad samtidigt med Lund 5. Detta postkontor hade namnet Lund 7 NORDIA 90 under tiden 8 augusti 1989 - 7 augusti 1990 i samband med att en stor frimärksutställning förbereddes och hölls.

Till skillnad från Lund 5 och Lund 7 har posten Lund 6 vid Karhögs Torg dragits in. Den öppnades som postexpedition den 16 mars 1959 och blev postkontor enligt den nya terminologin samt drogs in med utgången av mars 1990. Det blev "min postexpedition" när jag hade flyttat från Måsvägen till Mellanvångsvägen på söder. Även där hade jag anledning att uträtta många postärenden och blev alltid vänligt bemött av föreståndaren Maj-Britt Malm, som efterträddes av Gunnel Löfström ungefär samtidigt som jag fick befordran från postdirektionen till tjänsten som trafikchef vid postkontoret i Växjö.

Även postexpeditionerna Lund 8, Lund 9 och Lund 10 har inrättats senare, 1964, 1966 och 1969 och finns ännu kvar, nu benämnda Posten Nöbbelöv, Posten Klostergården resp Posten Norra Fäladen.

Ett postombud med utväxling vid postkontoret Lund 1 och med gravyren LUND 1 POSTOMB 1 i datumstämpeln öppnades vid Thulehem på öster den 1 mars 1965. Det organiserades om till en postexpedition vid 1967 års ingång och finns i skrivande stund kvar, benämnt Posten Linero.

Dalby

Inom länsstyrelsen och dess underlydande instanser pågick under 1873 ett intensivt arbete för att i samråd med postens representanter planera för den omorganisation som i vissa delar av länet skulle genomföras vid det följande årsskiftet. Orsaken var att ansvaret för kronobrevbäringen skulle överföras på postverket. Något om detta har jag berättat i ett särskilt avsnitt i början av detta häfte.

I ett brev till poststyrelsen den 22 december 1873 lämnade landskansliet uppgift om vilka personer som hade föreslagits till föreståndare för de vid den tidpunkten planerade nya poststationerna i Dalby, Löddeköpinge, Veberöd, Blentarp, Fjellie och Saxtorp.

Gästgivaren Samuel Krakau utsågs på grundval härav till poststationsföreståndare i Dalby, men redan den 4 januari 1874 skrev han till poststyrelsen och begärde sitt entledigande. Han uppgav att hans "enskilda angelägenheter skulle bli allt för mycket försummade genom den tid som kommer att användas till samma befattnings ordentliga skötande".

Som intresserad efterträdare anmälde sig fru Christine Berglin. Då en gift kvinna på den tiden inte var myndig, kunde hon inte komma i fråga. I stället antogs hennes make, skolläraren Carl Berglin, varvid det var underförstått att hon skulle biträda honom i postarbetet. I realiteten blev det så att hon gjorde i stort sett hela arbetet på makens ansvar, även om detta inte kunde medges formellt.

Ombytet av föreståndare torde ha ägt rum omkring den 1 februari 1874. Det bytet blev inte heller så långvarigt. Den 8 september 1874 skrev Carl Berglin till poststyrelsen och begärde sitt entledigande "tillfölje av avflyttning från orten". Till efterträdare föreslogs hemmansägaren Nils Andersson. Poststyrelsen rådgjorde inför bytet med landskansliet som i stället förordade Emma Holmgren. Hon var dotter till kronolänsmannen C Holmgren i Dalby. För detta föll poststyrelsen och Emma tog över poststationen den 25 oktober 1874.

På grund av förväxling med poststationen Dalby i Uppland blev namnet för den skånska poststationen ändrat till Torna Dalby med 1876

års ingång. Samtidigt blev 32 andra svenska poststationer namnförändrade "för att förekomma förväxling mellan postanstalter med likljudande namn". I Dalby bibehölls prefixet "Torna" till och med den 19 december 1892.

Vid sammankomster mellan representanter för länsstyrelsen och postverket gjorde man upp planer för organisation av lantbrevbäring. I vad gäller Dalby avtalades en lantbrevbäring från Lund över Gårdstånga och Torna Hällestad till Torna Dalby på 28 km längd. Den startade med februari månads ingång 1879 och föranledde bl a indragning av poststationerna i Gårdstånga och Torna Hällestad. Poststationen Torna Dalby fick vara kvar. Brevbäraren skulle enligt överenskommelsen göra besök på vissa mottagningsställen för tjänstebrev, nämligen kronolänsmanskontoret i Odarslöv, fjärdingsmännens bostäder i Getinge, Sandby och Hällestad samt pastorsbostaden i Hällestad. Han utgick på morgnarna från Lund måndagar och torsdagar samt från Dalby onsdagar och lördagar.

Senare inrättades lantbrevbäringar från Dalby till Silvåkra och till Bonderup. Till den sistnämnda kyrkbyn blev det aktuellt den 15 juni 1894 för att ge bättre service till dem som bodde i norra delen av socknen. Ändringen initierades av att järnvägen Malmö-Genarp togs i bruk för trafik.

Innan dess hade emellertid även Dalby fått järnvägsförbindelse med Malmö. Detta medförde att mamsell Emma Holmgren blev av med sitt arbete som poststationsföreståndare. Poststationen flyttades till järnvägsstationen, där stins Anton Dybeck fick ta över sigill och vissa andra inventarier från och med den 20 december 1892. Datumstämpeln med gravyren TORNA DALBY skickades till Stockholm för skrotning, för nu användes prefixet Torna inte längre i poststationsnamnet.

Dybeck avled i februari 1912 och efterträddes närmast av stationsskrivaren A Anderberg. En ny ordinarie föreståndare blev tillsatt den 1 oktober 1912, nämligen Hampus Vilhelm Magnusson. Dennes kontrakt i vad det avsåg posttjänst upphörde den 26 mars 1919, då poststationen flyttades till en lokal ca 250 meter från järnvägsstationen.

Där fick målaremästare Per Andersson befattningen som poststationsföreståndare och behöll den till sin död i april 1938. Fru Emma Andersson tog över under drygt ett års tid, följd den 1 juli 1939 av Anders Gösta Lennart Andersson. Trafiken ökade allt mer och den 1 mars

1948 blev poststationen statushöjd till postexpedition. Andersson fick nu titeln stationsmästare. Hans pensionering sammanföll med den våg av omorganisationer som präglade 1970-talet och blev ännu mera påtaglig under det följande decenniet. Ove Svensson fick alltså med titeln stationsmästare överta postexpeditionen 1971 efter en kort sejour som stationsmästare i Bara. År 1977 ändrades hans titel till "lokalpostmästare" och termen för postexpeditionen till "lokalpostkontor". Från 1986 ändrades beteckningen till blott postkontor, liksom för snart sagt alla fasta postanstalter med kundbetjäning. Med ansvar för service till drygt 2500 hushåll inklusive dem i Torna Hällestad fick Ingrid Heinesson överta postkontoret, följd av Eva Paulsson, när Ingrid fick ännu mer avancerade uppgifter i Posten.

Veberöd

Poststationen i Veberöd, som jämte fem andra inom fögderiet inrättades den 1 januari 1874, följde inte det mönster som man kan urskilja som det vanliga för de poststationer som inrättades i samband med att postverket tog över ansvaret för kronobrevbäringen. Helt enligt principerna var tillsättandet av folkskolläraren J P Torell som föreståndare enligt kronofogdens förslag och landskansliets godkännande. Många av föreståndarna för de nya poststationerna runt om i landet valdes just från lärarkåren.

Emot den vanliga ordningen var däremot kyrkostämmans beslut den 14 mars 1875, ett drygt år efter poststationens tillkomst. I protokollets fjärde paragraf sägs att stämman inte ansåg det lämpligt och inte tillät *"såväl skolhusets begagnande till poststationslokal som att denna poststation förvaltas av läraren i folkskolan"*.

Torell anmälde saken till poststyrelsen den 5 april 1875 och utbad sig tillåtelse att som biträde i posttjänsten få "använda annan lämplig person och även kvinna, t ex min hustru". Postmästare Eric Engman i Lund förordade hans ansökan hos poststyrelsen, som inte såg något hinder för att bifalla den.

Vilka intriger som därefter utspelades i samhället undgår mitt bedömande, eftersom jag inte har funnit några handlingar därom i Postens arkiv. Däremot kan man finna ett beslut av poststyrelsen den 4 september 1875 om att smedmästare Rasmus Heldqvist skulle antas till poststationsföreståndare. Hans årsarvode blev detsamma som företrädarens, 100 kr. Detta tyckte Heldqvist i längden inta vara tillräckligt. Han begärde i ett brev den 16 april 1877 att få det höjt till 200 kr.

Poststyrelsen infortrade nu landskansliets synpunkter på möjligheten att dra in poststationen, alternativt hjälp att anskaffa en annan föreståndare. Landskansliets svar gav poststyrelsen fria händer, sedan kronofogden i Lund den 25 juni 1877 avgav *"det yttrande att Veberöds poststation kan utan väsentligare olägenhet för orten indragas samt att kronobetjäningen därigenom ej heller vållas nämnvärd kostnad, sedan den erhållit rätt att för sina tjänsteförsändelser kostnadsfritt begagna lösväska"*.

Att poststyrelsen snabbt kunde bestämma sig för att låta dra in poststationen berodde också på den ringa omsättningen. Statistik visade t ex att under hela första verksamhetsåret hade frimärken bara sålts för kr 74:98. Problemet var emellertid hur man skulle klara den ersättningsanordning som behövdes för att postväskor skulle kunna utväxlas mellan olika postförare som inte passerade Veberöd samtidigt. Det löstes genom att man tillsatte en postvårdare som hade ansvar för postväskorna under den tid som förflöt mellan en postförares ankomst och en annans avgång.

I boken "På post i Mo härad" har jag närmare beskrivit postvårdarens funktion. I det förslagskontrakt som postmästare Eric Engman sände till poststyrelsen den 21 augusti 1877 fanns bl a formuleringen att postvårdaren åtar sig att *"ej mindre från vederbörande postiljoner eller postförare behörigen mottaga och till dem avlämna allt sådant postgods, som bör därstädes mellan olika postlinjer utväxlas, än även ansvara för godsets behöriga vårdande medan detsamma bör finnas i hans förvar"*.

Avsikten var att låta Rasmus Heldqvist vara postvårdare, men han begärde för denna enkla uppgift samma ersättning som han haft under tiden som poststationsföreståndare. Gästgiverskan Augusta Holmstedt antogs i stället med 75 kr per år i arvode för bestyret och poststationens verksamhet upphörde med 1877 års utgång. Det var ett ovanligt högt belopp för postvård.

Nu var Veberöd utan poststation. En av dess förbindelser med omvärlden var postföringslinjen mellan Lund och Blentarp. Den kunde anlitas för att skicka och ta emot post, till en början två dagar i veckan i vardera riktningen. Den linjen utnyttjades också av everlövborna, som kämpade förgäves för att få en egen poststation.

Poststationen i Veberöd skulle återuppstå i en helt annan form genom järnvägens tillkomst. Trafiken på delsträckan österut från Dalby öppnades den 22 september 1893 och då inrättades en förenad post- och järnvägsstation i Veberöd. Stinsen Carl Charpentier fick ansvaret för postsysslan, följd i januari 1898 av Gustaf Edvard Feuk. Denne hade varit poststationsföreståndare i Östervärn i Malmö under fyra år.

Den 1 juni 1917 tog sadelmakaren Johan Emil Knöös över poststationen. Den skildes då från järnvägen, en åtgärd som var nödvändig på grund av den starkt ökande trafiken. Knöös blev vid sin läst till och med november 1946 och var vid sin avgång 74 år. Han var far till Torsten Knöös som också valde postmannabanan och slutade som postinspektör i Malmö.

Efter en tids vakans tog Lars Evald Åkerblom över poststationen i Veberöd, formellt den 1 april 1947. Den 1 mars 1948 blev den organiserad som en postexpedition. Därmed blev Åkerbloms titel stationsmästare enligt den tidens terminologi. En omorganisation 1977 medförde termen lokalpostkontor. Förstavelsen lokal slopades 1986. Med titeln postmästare fick Lars Nordahl överta ansvaret för service till drygt 1800 hushåll med postadress Veberöd.

Gödelöv

Som en följd av att postverket tog ansvar för kronobrevbäringen inrättades den 1 januari 1875 en poststation med namnet Göddelöv. Fjärdingsmannen Erik Nilsson blev föreståndare och fick inledningsvis 50 kr i årsarvode. Beloppet höjdes till det dubbla genom ett beslut av poststyrelsen den 19 juni 1876.

Vid förberedelserna för att organisera lantbrevbäringen i Malmöhus län kom indragning av poststationen på tal. Den räddades den gången genom att Göddelövs kommun trädde emellan och avlönade Nilsson från

och med 1879. Genom ett nytt kontrakt i juni 1883 befriades kommunen från denna kostnad och poststyrelsen avlönade åter Erik Nilsson.

Han blev emellertid uppsagd från sin befattning i anslutning till att järnvägen Malmö-Genarp blev färdig för trafik. Poststationen drogs in den 14 juni 1894. I stället öppnades en förenad poststation i Genarps järnvägsstation följande dag, när tågen började gå regelbundet.

Ett visst motstånd mot poststationsindragningen speglas i Göddelövs socken beslut i oktober 1893 att överflytta sina postärenden till den förenade post- och järnvägsstationen i Björnstorp på ett betydligt längre avstånd än till Genarp. Denna opraktiska anordning förefaller ha runnit ut i sanden som ett förhastat förslag.

Torna Hällestad

Handlanden Martin Sjögren blev utsedd till föreståndare för poststationen med namnet Hellestad, öppnad den 1 januari 1875. Då inleddes en ny etapp i Skåne för att överföra ansvaret för kronobrevbäringen till postverket.

På grund av förväxling med en poststation i Östergötland med samma namn tillfördes prefixet Torna till den skånska poststationens namn vid 1876 års ingång. Av liknande skäl fick grannpoststationen Dalby heta Torna Dalby från och med 1876.

Besparingsplaner vid poststyrelsen medförde en anmodan i september 1875 till postförvaltarna att redovisa frimärksförsäljningen vid de underlydande små poststationerna. Postmästaren i Lund anmälde i ett brev till poststyrelsen att frimärken hade sålts i Torna Hällestad under 1875 för 303 kr. Föreståndarens årsarvode var 100 kr.

Med den tidens sätt för kalkyler var det kanske nog för att poststationen skulle bedömas bärkraftig i förhållande till föreståndarens lön, men det skulle ändå inte dröja så länge, innan poststationen blev indragen, Detta inträffade i samband med att lantbrevbäring infördes med februari månads ingång 1879. En lantbrevbäringslinje lades upp mellan Lund och Dalby i en sväng över Gårdstånga och Hällestad.

Först en tid efter att järnvägen mellan Dalby och Bjärsjölagård hade öppnats för allmän trafik blev Torna Hällestads poststation återinrättad. Namnet stavades nu med ä i huvudordet. Att poststationen skulle öpp-

nas beslutades redan den 17 september 1910, men tidpunkten för verkställandet framgår av ett beslut så sent som den 30 mars 1912.

Till föreståndare antogs järnvägens stationsmästare Knut Ohlsson. Han fick förflyttning till Djurslöv den 1 april 1923 och Ragnar Edvin Andersson tog över den förenade poststationen. Även denne fick förflyttning till Djurslöv. Han följdes i december 1932 av Hjalmar Emanuel Andersson och från Silvåkra förflyttades i februari 1934 Anton Jönsson till Torna Hällestad.

För poststationen där hade därefter följande järnvägsanställda ansvaret: Nils Gunnar Sigurd Sterner (1939-1944), Arthur Elof Hansson (1944-1945), Enock Gustaf Tidstam (1945-1949), Anders Malmqvist (1949-1954) och Ebba Linnéa Wieslander (1954-1955).

Järnvägstrafikens nedläggning framtvängde skilsmässa från posten den 10 juni 1955. Ebba Linnéa som varit järnvägens platsvakt under drygt ett år, fick ta hand om lantpoststationen. Hon avlöstes redan i oktober 1955 av Lydia Wilhelmina Solvig Löfstedt.

Solvig fick uppleva att poststationen höjdes till postexpedition från och med mars 1974 och efterföljaren Siv Jarl fick också vara med om den rivande utvecklingen. Med ny terminologi blev beteckningen postkontor 1986 och den 1 april 1990 drogs postkontoret in. Siv Jarl fick arbetsuppgifter på postkontoret i Dalby.

Indragningen var inte hundra procentig, om man så får säga. I poststyrelsens "Meddelande minnespoststämplar" fanns följande tillägg, när indragningen av postkontoret i Torna Hällestad tillkännagavs: "*Verksamheten med in- och utlämning av försändelser med betalningsservice läggs på entreprenad*". Det är en form av postservice som blivit allt vanligare under 1990-talet på mindre orter och var väl i detta fall en föregångare till de sedermera konkretiserade tankarna i "*Nät 92*", som berörs i inledningen av detta häfte.

Entreprenörer är ofta lanthandlare eller kioskinnehavare. I Torna Hällestad var det lanthandlaren Gösta Vilhelmsson som tog över postens service och fick lära sig klara alla vanliga post- och banktjänster. Den passerande lantbrevbäraren Gunilla Holstein sorterar upp post i en liten boxanläggning i affären, där "Postbutiken" hålls öppen en timme på förmiddagen och en på kvällen. På sina håll förekommer det på entreprenadpostkontor att föreståndaren inte håller så noga på de formella öppet-tiderna. Det har på sätt och vis blivit en återgång till det system som 1800-talets poststationsföreståndare mer eller mindre kände sig tvungna att tillämpa.

Yngre postanstalter

Jag brukar dra en gräns för de poststationer som tillkom efter 1860 års regeringsmedgivande fram till och med kronobrevbäringen avveckling. Detta var i huvudsak klart under 1877 med tyngdpunkten förlagd till 1874 och 1875.

De poststationer som kom till därefter var i många fall komplement till det nät som byggdes upp under 1874-1877. Ofta föddes de efter klagomål från korrespondenter över att deras socken hade blivit missgynnad. Men en mycket stor del av dem var förenade post- och järnvägsstationer som mer eller mindre självklart öppnades i anslutning till järnvägsnätets förtätning. I det följande lämnas exempel på båda slagen, tillkomna inom det område som nu omfattas av Lunds kommun.

Vallkärra

I avsnittet "Järnvägspoststationer" berättas på sid 7 om hur en tidig överenskommelse ledde till att post och järnväg förenades på platser där detta var möjligt. En sådan poststation öppnades den 22 september 1886 inom Lunds nuvarande kommungränser i Vallkärra vid järnvägen mellan Kävlinge och Lund.

Järnvägens stationsföreståndare Jöns Germundsson blev ansvarig för posten från början, ett ansvar som efter hand flyttades på de följande cheferna vid järnvägsstationen. I realiteten var det ofta deras biträden som fullgjorde postsysslan, men jag har inte tillgång till några andra personaluppgifter än för de ansvariga cheferna. Efter Jöns Germundsson, som avgick efter två år, var dessa enligt anteckning på personalkorten: Rudolf August Embring (1888-1889), Hilda Embring (1889-1890), Nils Hansson (1890-1893), Frans Nicolaus Burrau (1893-1917), Johan Carlsson (1917-1926), John Kristian Nilsson (1926-1929), Nils Adolf Andersson (1929-1930), Anders Persson (1931-1935), vakans 20 dec 1935 - 3 febr 1939, Ivan Yngve Jönsson (1939-1941), E O Lundqvist (1941-1943), I L E Eriksson (1944-1947), Bror Erling Nilsson (1947-1952) och Willy Börje Charles Hansson (1952-1962). Poststationen drogs in den 27 maj 1967.

Hardeberga

Vid kommunalstämman i Hardeberga sockenstuga den 28 december 1883 påtalades den försämring av postgången som hade inträtt i och med att postverket hade tagit över kronobrevbäringsansvaret. Kyrkoherden hade enligt protokollsanteckningarna

"nu skyldighet att själv draga försorg om tjänsteförsändelsers avlämnande och avhämtande å närmaste postanstalt och borde väl av Kungl.Postverket genom förbättrad postgång beredas någon ersättning för den avskaffade kronobrevbäringen, helst Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse den 5 december 1873 förordnar, att befördrandet av försändelser, för vilket den ordinarie kronobrevbäringen enligt gällande föreskrifter hittills fått anlitas, i stället kommer att övertagas av postverket, som har att i de särskilda orterna inrätta för ändamålet erforderliga postanstalter".

Detta är ett av många exempel på en socken som kände sig missgynnad av den under åren 1874-76 genomförda reformen som bland annat innebar ett tillskott på ca 1200 nya poststationer runt om i vårt land. Målsättningen att inrätta en poststation i varje socken var inte svår att tumma på, eftersom den följdes av brasklappen "där så anses erforderligt".

Nu önskade kommunalstämman i första hand att en poststation skulle inrättas i Hardeberga med regelbunden förbindelse dit, eller i andra hand att postföraren mellan Lund och Dalby skulle ta omvägen över Hardeberga för att lämna och hämta post där. Byn låg omkring två kilometer från allmänna postvägen.

Postmästare Anders Fredrik Westman i Lund var kallsinnig till önskemålen från kommunalstämman. Han menade att postgången mellan Lund och Dalby skulle försenas mycket om postföraren tog den dåliga vägen till Hardeberga "i en avkrok". Dessutom hade han funnit att egendomarna i Hardeberga dagligen lät hämta post i Lund med egna bud. Han fann *"inga skäl tala för att lantbrevbärarelinjen skulle utsträckas till Hardeberga och långt mindre en poststation inom Hardeberga socken inrättas"*.

Poststyrelsen gick på samma linje och vid föredragning den 29 april 1884 beslöts att framställningen inte skulle föranleda någon vidare åtgärd. Något svar sändes inte till församlingen, och vid kommunalstämman i oktober 1884 beslöt man att inge en ny ansökan, nu till landshövdingen. Den gjordes i februari 1885 och kommunalstämmans ordförande Carl Larsson förde själv pennan. Han framhöll att socknen med kännbar kostnad måste vid det 3/4 mil avlägsna postkontoret i Lund *"avhämta och återsända alla allmänna kungörelser och påbud till församlingen och pastorsämbetet, samt order med mera till socknens fjärdingsmän och dennes skrivelser till ortens kronolänsman och övriga brev"*.

Den följande kommunalstämman beslöt dessutom att socknen själv skulle avlöna föreståndaren för den önskade poststationen. Kronofogden uppgav i sitt utlåtande till länsstyrelsen, att det inte torde vara något skäl *"att förhindra anbringandet av poststation inom socknen, om den anlägges vid eller i omedelbar närhet av landsvägen, så att kostnaden för postföringen ej fördyrades"*.

Länsstyrelsen sände ärendet vidare till poststyrelsen med uppgiften att det inte fanns något att erinra mot ansökan. Poststyrelsen beslöt nu att poststationen i Hardeberga skulle inrättas den 1 juli 1885. Postföringsfrågan löstes inte på det sätt kronofogden antytt, utan en särskild postgång inrättades mellan Lund och Hardeberga. Jöns Larsson i Röggle svarade för denna med två turer i veckan och till poststationsföreståndare antogs skolläraren J B Stenberg.

Något kontrakt om postföringen blev inte underskrivet och poststationens saga blev kort. Den drogs in redan med utgången av år 1891. Det var en följd av att en poststation inrättades i Södra Sandby med en postförande lantbrevbärare dit från Lund. Nu fick sockenborna vända sig i postärenden till lantbrevbäraren på den linjen om de inte föredrog att besöka postkontoret i Lund eller poststationen i Södra Sandby.

Poststationen i Hardeberga väcktes så att säga till liv den 6 maj 1905, när järnvägen togs i bruk för posttrafik. Då öppnades en förenad post- och järnvägsstation med järnvägsbefälet som ansvarig för posten. Från den 19 oktober 1905 vilade det ansvaret på Peter Vilhelm Ekstrand, som hade varit föreståndare för poststationen i Nissafors under tre år. Han följdes den 1 april 1913 av Petter Händel Werner med tolv års erfarenhet som föreståndare för poststationen i Bjärred.

Fru Maria Werner tog över med 1922 års ingång och efter hennes avgång den 30 mars 1935 vilade ansvaret på Eric Olof Lundquist, som fick uppleva järnvägens nedläggning 1939. Poststationen drogs inte in då utan fick vara kvar i postverkets egen regi. En namne till den siste järnvägspoststationsföreståndaren tog över lantpoststationen den 1 juli 1939. Det var den då 61 år gamle fd banvakten Olof Lundqvist. Han avled i januari 1943 och fru Astrid Elisabet Byrman tog vid under ett par års tid. I mars 1945 blev brevbärraspiranten Nils Stiger Månsson föreståndare och följdes efter en lång vakans 1947 av fru Ruth Valborg Byrman. Hon fick uppleva poststationens indragning med augusti månads utgång 1950.

Södra Sandby

Man kan säga att Södra Sandby socken fick sin första ordnade allmänna postgång i samband med att ansvaret för kronobrevbäringen överfördes på postverket. Inom Torna härad genomfördes ändringen i stort sett med 1875 års ingång. Då inrättades bland annat en postgång från Lund i en vid sväng över Gårdstånga och därifrån söderut över Södra Sandby till Torna Hällestad och Dalby, sammanlagt tre mil efter en då företagen uppmätning.

En poststation fanns då sedan ett år i Dalby och nya poststationer inrättades samtidigt med den nya postlinjen vid 1875 års ingång i Gårdstånga och Torna Hällestad men inte i Södra Sandby. Där kunde man passa postföraren för att lämna brev, men de flesta torde ha använt sig av socknens postväska för korrespondens med omvärlden. En sådan utväxlades med postkontoret i Lund även före kronobrevbäringens avskaffande.

Med lantbrevbäringens införande tillkom en viss förbättring även i Södra Sandby såtillvida, att man kunde anlita brevbäraren även för att skicka rekommenderad post samt postanvisningar på låga belopp. Från och med februari 1879 kom denna förbättring genom att postföring på den nyss nämnda linjen byttes ut mot lantbrevbäring med samtidig indragning av poststationerna i Gårdstånga och Torna Hällestad. Om det hade funnits en poststation i Södra Sandby, skulle den sannolikt också ha blivit indragen vid detta tillfälle.

Lantbrevbäraren gick två gånger i veckan och skulle, för att utväxla tjänstepost, besöka kronolänsmanskontoret i Odarslöv och fjärdingsmännens bostäder i Getinge, Sandby och Hällestad samt i övrigt förmedla annan post åt dem som passade honom vid linjen. Han skulle dessutom besöka särskilt utsedda kommunombud, valda av socknarnas representanter. Ordföranden i Sandby kommunalstämma, Per Ericsson i Skatteberga, skrev den 21 december 1878, att kommunalstämman dagen innan hade utsett Klara Jönsson i Sandby by till sådant ombud.

Till en början gick lantbrevbäraren två gånger i veckan. Frekvensen ökade visserligen och linjens sträckning ändrades efter hand, men man var ändå inte nöjd. Det kom bl a till synes vid kommunalstämman i Södra Sandby sockenstuga den 29 mars 1890. Då beslöt man att söka få en poststation i Södra Sandby med daglig postgång. Riksdagsmannen Nils Åkesson i Sandby nr 23 och hovstallmästaren C Platen i Flyinge kungsgård utsågs att göra framställningen. Denna daterades den 1 maj 1890 och kom att sammankopplas med handläggningen av andra framställningar från Silvåkra och Harlösa. Brevet från Åkesson och Platen började på följande sätt:

"Södra Sandby socken av Torna Härad och Malmöhus län, belägen på cirka 12 till 14 kilometers avstånd från staden Lund och uti den tätast befolkade landsbygd i riket, är med hänseende till postkommunikationer mycket vanlottad, i synnerhet för en viss del av dess innevånare. Postförbindelse förefinnes visserligen nu medelst gångpost och lösväskor, som tvenne gånger i veckan befordra postförsändelser från Lund över Getinge till Södra Sandby, Torna Dalby osv samt tvenne gånger på samma sätt från Lund över Torna Dalby, Hällestad, Södra Sandby osv åter till Lund, men med överliggning en natt på vägen, varigenom brev och tidningar, av vilka senare en stor myckenhet hit expedieras, bliva ända till 2 dagar fördröjda. Värdeförsändelser kunna dessutom endast på avsändares och mottagares egen risk och med lång tidsutdräkt befordras till eller utbekommas från Lunds postkontor medelst detta ingalunda tidsenliga postbefordringsätt".

Under remissbehandlingen uttalade postmästare Frans Oscar Wallander i Lund, att det enligt hans åsikt fanns "såväl skäl för inrättande av poststation i Södra Sandby som ock anordnande av postförbindelse till den ifrågasatta poststationen åtminstone 5 dagar i veckan". Viss lobby-

verksamhet kan också sägas ha förekommit med Nils Åkesson som initiativtagare. Efter fortsatt utredning med hänsyn tagen till andra framställningar från företrädare för socknar i grannskapet redovisade postinspektör Hugo Winroth i Malmö ärendet till poststyrelsen den 24 mars 1891. Han hemställde

"att Kungl.Generalpoststyrelsen med indragning av poststationen i Hardeberga, måtte i Södra Sandby inrätta poststation av första klassens lägre avdelning med postförbindelse med postkontoret i Lund, och torde Kungl.Styrelsen av det yttrande som Ledamoten av Riksdagens Andra Kammare N Åkesson uti till postinspektionen ställd, handlingarna bifogad skrivelse avgivit, inhämta att å orten finnes lämplig person, som är villig att åtaga sig den nya poststationens skötande mot ett årligt arvode av 100 kronor".

I samma brev föreslog postinspektören indragning av postlinjerna från Lund till Hardeberga, Blentarp och Torna Dalby samt inrättande i stället av nya postlinjer, nämligen Lund - Hardeberga - Södra Sandby, Lund-Torna Dalby-Hällestad samt Blentarp-Everlöf-Veberöd, ävensom utökning av postföringsfrekvensen på linjen Skurup-Blentarp från två till fyra turer i veckan.

Det var således ett komplext ärende inbakat i framställningen om en poststation i Södra Sandby och det blev föremål för kompletteringar. Uppsägningar av avslutade postföringskontrakt måste göras och förslag upprättas för nya kontrakt. En annan orsak till att ärendet drog ut på tiden var att poststationsföreståndaren i Harlösa, kantorn Theodor Albeck, i ett brev till poststyrelsen den 25 maj 1891 sade upp sig villkorligt, om han inte fick högre lön. För undersökning av detta fall gjorde postinspektör Hugo Winroth en resa till Harlösa, som han redovisade i ett brev till poststyrelsen den 8 september 1891. Han hade lyckats finna en man, handlanden Sven Möller, som var villig att överta poststationen i Harlösa med en årsersättning av 50 kr. Men Winroth avslutade sitt brev med följande brasklapp:

"Poststationen i Harlösa kan numera, sedan postföringen å lantbrevbäringslinjen Löberöd-Harlösa-Löberöd tagit sin början, betraktas hava sin betydelse endast såsom anknytningspunkt för lantbrevbäringslinjen Silvåkra-Harlösa, varför, om såsom postinspektionen uti annan under denna dag avlåten skrivelse hemställt, sagde linje indrages och ersättes med en ny lantbrevbäringslinje Hällestad-

Silvåkra, enligt postinspektionens mening, som även delas av ordföranden i Harlösa kommun, poststationen å nämnde ort skulle kunna utan ringaste olägenhet indragas, något som postinspektionen uti sagde skrivelse även anhållit måtte av Kungl. Styrelsen tagas i övervägande".

Så blev det också. Kantor Ahlbecks uppsägning accepterades och man kan säga att inrättandet av poststationen i Södra Sandby den 1 januari 1892 och därmed ändrad postföring medförde indragning av två poststationer, Hardeberga och Harlösa.

Till föreståndare för den nya poststationen i Södra Sandby utsågs skolmästarens dotter Elna Jönsson. Hon instruerades av postmästare Frans Oscar Wallander personligen om poststationens skötsel. Hon var ändå inte helt ovan vid postgöromål. Det var nämligen hon som hade tagit emot posten från den passerande brevbäraren och ansvarat för kontakten med ortens postkunder. Hon var dotter till Karna Jönsson som hade utsetts till kommunombud vid kommunalstämman den 20 december 1878. Hennes årsarvode blev 100 kr men det höjdes den 1 april 1900 till 240 kr.

Handlanden Ola Larsson tog över poststationen med 1902 års ingång men blott för ett år. Skraddaren Hans Christenson blev nämligen föreståndare följande nyår efter poststyrelsens beslut den 6 december 1902. Inte han heller fick bli så länge vid posten, för den 6 maj 1905 flyttades poststationen till järnvägsstationen, där stationsinspektör Nils Sigfrid Laurell blev ansvarig för postgöromålen enligt ett avtal mellan poststyrelsen och järnvägsbolaget.

Järnvägens tillkomst medförde stora ändringar i dess närområde. Lantbrevbärningen mellan Lund och Södra Sandby drogs in. Det fanns korrespondenter utmed denna linje som fick väsentligt försämrade postförhållanden på grund av indragningen. Några av dem hjälptes genom att lantbrevbärningslinjen Lund-Knästorp förlängdes över Gerners krog. Andra hjälptes genom att en lantbrevbärning inrättades mellan Hardeberga by och Hardeberga järnvägsstation.

Soldaten Nils Persson Prytz Lindfors, som var lantbrevbärare på linjen Lund-Södra Sandby, blev kort och gott underrättad om att hans kontrakt med postverket skulle upphöra att gälla från den dag "då postbefordran vidtager å Lund-Revinge järnväg". På samma sätt fick skraddaren Hans Christenson "sparken". Det fanns en klausul i

kontrakten som gjorde en sådan uppsägning möjlig utan tre månaders varsel. Ny i postfamiljen blev fjärdingsmannen Nils Olsson i Tygelsjö som erbjöd sig att fullgöra lantbrevbärningen i Hardeberga för 150 kr om året.

Stinsen Nils Sigfrid Laurell hade varit poststationsföreståndare i Fjälie under närmare fyra år, innan han blev utnämnd till befattningen i Södra Sandby från den 6 maj 1905. Här stannade han så mycket längre, eller till och med september 1920. Då tog Kristian Anton Olsson över efter 16 år i Revingehed, blott för att lämna ifrån sig postsysslan den 1 juni 1921. Den dagen skildes nämligen post och järnväg åt.

Hilda Sofia Olsson tog ansvaret för poststationen utan järnvägsstömmål. Den var under tiden november 1922 - december 1923 belägen i en lokal omkring 700 meter norr om järnvägsstationen men flyttades på nyåret 1924. Då hamnade den 227(!) meter från järnvägsstationen enligt uppgift på poststationskortet.

Kristian Anton Olsson hade nu slutat vid järnvägen och blev poststationsföreståndare i Södra Sandby med 1924 års ingång. Han avled i maj 1944 och från och med den 1 juni antecknas Agnes Andersson som föreståndare. Hon hade haft hand om poststationen i Rörum under åren 1938-1943. När hon flyttade till Vitaby den 1 juli 1947, blev Erik Wallin föreståndare i Södra Sandby. Han hade varit lantbrevbärare i Örtofta 1933-1944 och poststationsföreståndare i Revingehed 1944-1947. Den 1 oktober 1951 kunde han glädja sig åt att poststationen stushöjdes till postexpedition.

Ingrid Ferm tog över efter honom och efterföljarna Ingrid Heinesson, Leif Andersson och Lennart Ekström har fått uppleva hur seklets hektiska tre decennier bland annat medfört ny terminologi med beteckningen postkontor för Södra Sandby. Där har postmästaren tagit över ansvaret för service till drygt 2500 hushåll. Postkontoret fick tilläggsiff-
ran 1 den 1 december 1972 i samband med en större omorganisation, då poststationen i Revingeby började kallas för Södra Sandby 2.

Björnstorp

Carl Peter Engqvist fick ansvaret för post och järnväg i Björnstorp, när stationen öppnades den 22 september 1893 på den mot öster nu förlängda järnvägen från Malmö, som på sin första delsträcka hade nått fram till Dalby. Han hade förestått poststationen i Nordanå under 10 månader 1892-1893. När han pensionerades den 1 april 1928, tog Nils Albin Nilsson över.

Därefter ansvarade följande järnvägsanställda för ortens postservice: Ehrnfrid Valdemar Nilsson (1937-1938), Nora Alvhild Jönsson (1938-1940), Emil Borge Ek (1940-1943), K T Nilsson (1943-1946), T A Göransson (1946-1948), Nils Torsten Månsson (1948-1953), Knut Malte Kristoffersson (1953-1963) och Anna Greta Kristoffersson (1964-1966).

Poststationen drogs in den 1 augusti 1966, varvid berörda hushåll anknöts till lantbrevbäring från Genarp.

Övedskloster (Klostersågen)

Stationsmästaren Carl Axel Svensson blev ansvarig för post vid järnvägsstationen med namnet Övedskloster, när denna hölls tillgänglig för allmänheten vid tågstarten den 22 september 1893. Han blev kvar vid samma station till sin pensionering den 1 april 1931 och var följaktligen i tjänst när stationens namn ändrades till Klostersågen den 1 juli 1908. Skälet till namnändringen var tillkomsten av en station med namnet Övedsklosters gård den 18 februari 1906 på järnvägssträckan mellan Harlösa och Sjöbo.

Det förekom upprepade felsorteringar av post till Övedskloster resp Övedsklosters gård. Postinspektionen i Malmö presenterade i mars 1908 en förteckning som visade att under en månads tid inte mindre än 193 försändelser som varit avsedda för Övedsklosters gård först hade

expedierats till Övedskloster. Samtidigt hade fem försändelser som varit avsedda för Övedskloster först expedierats till Övedsklosters gård. En ändring av detta namn ansågs nödvändig.

Båda järnvägsstationerna var belägna inom Övedsklosters fideikomissområde. Stationen med namnet Övedskloster låg sju kilometer från huvudgården vid Malmö-Tomelilla järnväg, medan stationen med namnet Övedsklosters gård låg i huvudgårdens omedelbara närhet vid Landskrona-Kävlinge-Sjöbo järnväg. Styrelsen för Malmö-Tomelilla järnväg ville inte acceptera någon ändring av namnet på stationen Övedskloster och det andra järnvägsföretaget önskade att stationen Övedsklosters gård skulle *"bibehållas vid sitt nuvarande namn, enär obehagligheter alltid torde vara att förutse, då järnvägsstation i förening med poststation har olika namn"*.

Postinspektionen hade en annan uppfattning: *"Obehagligheter torde ej vara att befara, om poststationen erhåller annat namn än järnvägsstationen. Motsvarighet till ett dylikt förhållande finnes sedan flera år tillbaka"*. Efter förhandlingar hemställde postinspektionen hos poststyrelsen att Övedsklosters poststation skulle namnförändras till Klostersågen och Övedsklosters gårds poststation till Öved.

Poststyrelsen beslöt enligt framställningen och från den 1 juli 1908 fanns namnen Klostersågen och Öved i datumstämplarna. Det sistnämnda hade för övrigt funnits under en kort period tidigare efter att postverket övertagit ansvaret för kronobrevbäringen fram till dess att en lantbrevbärare ersatte den poststationen.

Stationsföreståndare Carl Axel Svenssons efterträdare P Ljung fick strax efter sitt tillträde i Klostersågen vara med om att poststationen ifrågasattes till indragning. Den hörde till dem vars frimärksförsäljning under 1931 understeg 500 kr. Det stannade emellertid med att poststationen nedflyttades från den näst lägsta till den lägsta klassen. Ljung gick i pension den 1 mars 1948 och efterträddes av N H Brobeck. Denne fick vara med om poststationens indragning den 1 juli 1949.

Genarp

Genarpsborna kunde från och med 1875 utträta postärenden vid poststationen i Göddelöv, om de så önskade. De fick det emellertid bekvämare med postservice från den 15 juni 1894. Då öppnades en poststation i Genarps järnvägsstation.

Där blev Herman Håkansson ansvarig för både post- och järnvägsärenden. Han följdes redan följande år av Anton Edvard Reinhold Lenz med 180 kr i årsarvode för bestyret med posten. Det höjdes i september 1897 till 300 kr och steg sedan i takt med stationens gynnsamma trafikutveckling.

Axel Andersson tog över i november 1916, då postarvodet hunnit stiga till 600 kr. Efter 30 år övergick han till tjänst i ortens sparbank och Ernst Larsson tog vid den 1 oktober 1946. Dennes tid vid järnvägen blev inte lång, eftersom trafiken upphörde i maj 1948. Den formella skilsmässan för posten i Genarp inträffade emellertid inte förrän med mars månads utgång 1949, ett halvt år senare än för de övriga stationerna.

Som vikarie skötte Anton Nilsson posten i Genarp från den 23 juni 1948 och blev den 1 april 1949 ordinarie föreståndare för den från järnvägen skilda poststationen. Han fick uppleva att poststationen statushöjdes till postexpedition den 1 oktober 1951. Chefskapet övertogs 1958 av Inga Svensson.

Med ansvar för postservice till mer än 1300 hushåll fick Lennart Ekström ta över ansvaret för postkontoret, som det kallas sedan 1986. När detta skrivs är befattningen vakant och hur organisationen i Genarp blir i det s k *Nätverk 92* får bli en sak för framtida posthistoriker.

Kongsmarken

I Kongsmarken tillträdde Axel Fredrik Nilsson som ansvarig för post och järnväg vid trafikstarten den 15 juni 1894. Han avgick den 30 september 1934 efter drygt 40 års tjänst. Efter en kort vakans blev Anton Nilsson föreståndare med 1935 års ingång. Vid järnvägens nedläggning i maj 1948 kvarstod han som poststationsföreståndare under en kortare tid. Avtalet mellan järnväg och post upphörde inte förrän med september månads utgång 1948. Karin Ingeborg Nilsson vikarierade från den 21 juni 1948 och blev ordinarie föreståndare när den formella skilsmässan inträffade mellan post och järnväg den 1 oktober 1948. Fram till indragningen av poststationen den 30 juni 1963 fanns den kvar i det gamla stationshuset.

Toppeladugård

Den minsta eller möjligen näst minsta järnvägsstationen på linjen Malmö-Genarp var Toppeladugård. En poststation förenades med järnvägen redan vid tågtrafikens start den 15 juni 1894, då Per Larsson antogs till föreståndare med 120 kr i årsarvode för bestyret med posten.

Efter 20 år avlöstes han i mars 1914 av Claes Johan Reinhold Thörn, då ersättningen för postsysslan hunnit öka till 300 kr om året. Johan Oskar Oscander tog över den 1 oktober 1943, blott för att fem år senare få uppleva järnvägens nedläggning i maj 1948. Avtalet mellan post och järnväg varade till och med september 1948 och så länge fanns poststationen kvar i stationshuset. I stället för tåg fanns det nu busstrafik från Malmö. Poststationen drogs in den 30 september 1948 samtidigt som avtalet med järnvägen upphörde. Det fanns inte underlag för någon fristående poststation. Tätbebyggelse saknades och posten i Genarp på bara två kilometers avstånd var troligen målet för många som hade postärenden att utträta.

Stångby

Södra stambanan kompletterades den 1 november 1901 med en förenad post- och järnvägsstation i Stångby. Carl Eklundh blev ansvarig för både post- och järnvägsförhållanden, efterträdd 1910 av Karl Emil Wilhelm Dahln. Denne hade varit poststationsföreståndare i Mobodarne under tre år. När han åter fick bege sig norrut genom utnämning till stationsföreståndare i Storfors den 1 juli 1917, blev Carl Stork föreståndare i Stångby. Denne förflyttades till Skytts Vemmerlov den 1 november 1919 och Carl Hallberg tog över.

Gustaf Ferdinand Söderberg blev föreståndare i Stångby den 1 februari 1930 och därefter ansvarade följande järnvägsmän för postförhållandena till skilsmässan från järnvägen den 30 november 1975: David Leonard Andersson (1937-1941), John Kristian Nilsson (1941-1947), Ragnar Åkesson (1948-1949), Sven Hilmer Uno Friberg (1949-1955), Nils Algot Hoberg (1955-1959) och Karl Gillis Gillheim (1959-1975).

Poststationens namn ändrades till Lund 14 den 1 juli 1970 och statushöjdes till postexpedition den 1 december 1975. Även efter denna förändring fanns poststationen kvar i järnvägsstationen, ehuru skild från järnvägen. Den hann med Brita Kristensson som chef genomgå förändring av terminologin (lokalpostkontor 1977, postkontor 1986) innan den drogs in med maj månads utgång 1987

Revingeby

Med namnet Refvinge fanns en poststation under tiden 1 maj-31 augusti 1891, dvs under den tid, då övningar pågick på exercisplatsen. Enligt poststyrelsens cirkulär inrättades samma år under vissa perioder poststationer på fem andra exercisplatser, Salbohed, Skedalshed, Backamo, Trossnäs och Bergviksmo. På några av dem inrättades tillfälliga poststationer även under kommande år, men inte i Revinge. Som framgår av nästa avsnitt öppnades så småningom en permanent post-

station med namnet Revingehed.

Med järnvägens tillkomst öppnades en förenad post- och järnvägsstation med namnet Revinge den 6 maj 1905 på den plats där järnvägen beräknades få ändpunkten i sin första etapp. Mindre än en månad innan den skulle tas i bruk för allmän trafik fick postinspektören veta att även delsträckan mellan Revinge och Revinge lägerplats skulle bli färdig samtidigt. Därför begärde han i slutomgången att en poststation också skulle inrättas vid Revinge lägerplats och att denna skulle benämnas Revingehed, medan den som tidigare under utredningen hade benämnts Revinge skulle få kallas Revingeby. Detta accepterades av järnvägsbolaget, som hos Kungl.Maj:t hemställde om denna namnändring och även fick den beviljad genom Civildepartementets brev den 16 augusti 1905. Då hade trafiken på järnvägen redan varit i gång under mera än två månader och poststyrelsen hade på ett tidigare stadium beslutat att poststationerna skulle heta Revingeby resp Revingehed.

Stationsinspektör Per Olsson Högman blev ansvarig för posten i Revingeby från starten den 6 maj 1905. Han efterträddes den 1 april 1913 av Peter Wilhelm Ekstrand, som hade hunnit med att vara poststationsföreståndare i Fågelmara, Hultafors och Hardeberga under sammanlagt 13 år, innan han förordnades till tjänsten i Revingeby.

När han slutade där med 1921 års utgång, skildes post och järnväg, men posten fanns kvar i stationshuset och fru Jenny Andersson blev föreståndare till 1935 års slut. Hon följdes av Ebba Andersson som blev orten trogen och bl a fick en gratifikation för rådigt ingripande vid ett rånförsök mot poststationen i november 1959. Under hennes tid flyttades poststationslokalen från järnvägsstationen. Hon var verksam till och med november 1972 och avtackades högtidligt av bl a representanter för kommunen.

Karla Hansson blev därefter föreståndare i Revingeby lagom till att 1970-talets rivande utveckling ändrade på förhållandena. I postverkets fortsatta strävan att minska antalet adressenheter ändrades poststationens namn till Södra Sandby 2 den 1 december 1972, samtidigt som postexpeditionen i Södra Sandby fick tilläggs-siffran 1.

Poststationen i Revingeby statushöjdes till en sk C-postexpedition den 1 mars 1974. Efter Karla Hansson tog Kerstin Nilsson över postexpeditionen, som med den nya terminologin kallas postkontor sedan 1977 (med prefixet lokal under tiden 1977-1985).

Revingehed

Järnvägen från Lund hade blivit färdig ända fram till lägerplatsen i Revinge, när den togs i bruk för allmän trafik den 6 maj 1905. Då öppnades också en poststation med namnet Revingehed. Stationsinspektör Kristian Anton Olsson blev ansvarig för postgöromålen. Han flyttade till Södra Sandby i januari 1921.

När beslutet hade fattats på hösten 1920 om hans förflyttning, skrev järnvägsbolaget till poststyrelsen, att det fanns planer att förändra stationen till hållplats åtminstone under den tid då inga militärövningar pågick. Det innebar också nödvändig indragning av poststationen under samma period. Postdirektör Olof Thormark ansåg också att poststationen kunde dras in under motsvarande tid. Enligt hans uttalande kunde poststationens verksamhet *"upphöra när som helst; dock bära korrespondenterna underrättas några dagar i förväg för överflyttning av tidningar mm"*.

Regementschefen Sven Nystedt uppgav i ett brev till postmästaren i Lund den 25 oktober 1920, att poststationen för regementets räkning var onödig till den 27 maj 1921 men att den därefter kunde behövas till och med den 10 oktober samma år, då större delen av regementet skulle vara förlagt i Revinge. Postinspektionen beslöt därefter med poststyrelsens gillande att poststationen skulle vara stängd med utgången av november 1920. Poststyrelsens beslut omfattade även att poststationen *"skulle vara i verksamhet endast under den tid var ej år, då vapenövningar på platsen pågå"*.

Samtidigt nedsattes ersättningen till järnvägen för poststationens skötsel till 435 kr för helt år. Mot detta vände sig nu järnvägsbolaget i ett brev till postdirektionen den 17 november 1920 och efter förhandlingar hävdades beslutet om säsongöppethållande.

Ragnar Åkesson fick ansvaret för den förenade poststationen, när den återöppnades den 15 maj 1921. Han följdes vid 1929 års början av fru Maria Åkesson då poststationen inte längre sköttes av järnvägens personal. Sergeant Axel Ragnar Alexander Jeppsson tog över den 1 september 1932 och Erik Wallin den 15 april 1944. När denne flyttade till

Södra Sandby den 1 juli 1947, blev Anna Ingeborg Ask föreståndare i Revingehed. Hon hade varit poststationsföreståndare i Skåne-Ask sedan mars 1944 och valde efter mindre än två år i Revingehed att övergå till den befordrade tjänsten som chef för postexpeditionen i Tvååker med mars månads ingång 1949.

Som vikarie i Revingehed började då Ebba Lundkvist och fick efter två månader ordinarie tjänst. Hon följdes i oktober 1955 av Jenny Viola Lundkvist och efter hennes avgång i september 1968 blev Karla Hansson föreståndare. Karla fick uppleva poststationens indragning med november månads utgång 1972, då den ersattes med lantbrevbäring från postexpeditionen Södra Sandby 1. Regementets postbehov löstes genom en särskild postväska från Södra Sandby 1.

Samtidigt ändrades namnet för poststationen i Revingeby till Södra Sandby 2. Som chef för denna fick Karla fortsätta sin tjänst i postverket.

Silvåkra

Det var järnvägen mellan Dalby och Bjärsjölagård som gjorde att Silvåkra fick en poststation så småningom, nämligen från den 27 oktober 1910. Men försök hade gjorts långt tidigare, ja redan i samband med att kronobrevbäringsansvaret överfördes på postverket. Ett försök tio år senare dokumenteras i protokollet från den kommunalstämma som hölls den 7 mars 1885. Då var alla de närvarande *"ense om att en poststation i byn vore nödvändig och beslöts att ingå med ansökan till Generalpoststyrelsen om att sådan måtte bliva beviljad, och förklarade sig stämman villig att av kommunala medel bidra till postverket med 35 kr årligt om poststation kommer till stånd"*.

Å stämmans uppdrag framfördes önskemålen till poststyrelsen i ett brev den 18 mars 1885 av pastor J L Borg, häradsdomaren Nils Johansson och skolläraren N Ekvall. Postmästaren i Lund fick ärendet på remiss från poststyrelsen med anmodan att yttra sig efter samråd med poststationsföreståndaren i Torna Dalby. Postmästaren i Lund uttalade

"att korrespondensen till och från Silvåkra by ej är av den storlek att vid möjligen blivande station inkomsterna komma att betäcka utgifterna för densamma, att socknen, ifall den nödvändigt vill hava station, borde själv helt och hållet avlöna stationsföreståndaren, att gångposten mellan Lund och Torna-Dalby ej skulle kunna befordra posten till och från Silvåkra, dels därigenom att väglängden, enligt stationsföreståndarens i Torna-Dalby uppgift då förökades med omkring en mil och dels av det förhållande att posten från Lund till Torna-Dalby, Sandby, Tvedöra och Hällestad nu är av det omfång att den ofta är tyngre än den borde vara".

Poststyrelsen ansåg vid föredragning den 23 juni 1885 att ärendet inte borde föranleda till vidare åtgärd. Så lätt gav man sig inte i Silvåkra utan redan vid kommunalstämman den 13 oktober 1886 togs frågan om en poststation åter upp. Ur protokollet hämtas följande:

"Fjärdingsman skall erhålla särskild ersättning för att hämta sina tjänstebrev, pastor måste erlægga särskild avgift för erhållande av sina brev, kommunalnämnd likaledes, oaktat det bestämdes då kronobrevbäringen indrogs att tjänstemän utan ersättning skulle få sina brev; andra socknar som t ex Hardeberga, vilken är belägen 1/2 mil från Lund har erhållit särskild post och av sådan anledning har föreslagits att gångpost skulle anskaffas att gå 3 à 4 gånger i veckan till Dalby eller åtminstone till Hällestad samt där avlämna och emottaga postbefordran till Silvåkra. Samtliga närvarande förenade sig om att sådan ansökning skulle göras och beslutades att kommunen skulle betala poststationsföreståndare vad denne i lön skulle erhålla".

Förre häradsdomaren Nils Johansson och nämndemannen Hans Jönsson fick uppdraget att göra ansökan. De skrev både till landshövdingen och till poststyrelsen den 19 november 1886. Landskansliet uppgav för poststyrelsen att framställningen var beaktansvärd och hemställde att gångpost måtte inrättas mellan Silvåkra och poststationen i Torna Dalby.

Postmästare Westman i Lund avstyrkte i sitt svar till poststyrelsen den 13 december 1886 förslaget att inrätta gångpost mellan Torna Dalby och Silvåkra men tillade att om poststyrelsen ansåg att gångpost borde inrättas, vore den lämpligaste utgångspunkten Harlösa poststation. Jag kan inte underlåta att citera postmästarens avslutande mening, eftersom den speglar något av de spekulationer om järnvägens sträckning som fanns vid denna tid:

"Till slut synes mig denna fråga vara för sent väckt, emedan pågående järnvägsundersökningar och utstakande av järnvägslinjer såväl från Malmö som Lund pågå i dessa dagar och då meningen är att banorna skulle beröra såväl Torna Dalby som Hällestad och Silvåkra samt då otvivelaktigt är att åtminstone en av dessa banor inom få år kommer till stånd, vågar jag anse att, då avståndet mellan Silvåkra och Hällestad endast är en halv mil, Silvåkra ännu ett par år kunde som hittills avhämta sin post i Hällestad".

Det tyckte inte poststyrelsen som remitterade ärendet till postinspektören i Malmö. Denne hörde med poststationsföreståndaren i Harlösa och postföraren på linjen Harlösa-Löberöd. Resultatet blev att postinspektör Hugo Winroth upprättade ett förslagskontrakt med Nils Nilsson från Silvåkra nr 11 om att fullgöra lantbrevbäring på en linje Harlösa-Silvåkra. Detta godkände poststyrelsen och från och med mars 1887 fick silvåkraborna den åstundade förbättringen. Men de fick vänta ytterligare mer än 23 år innan de också fick en poststation.

Den öppnades när tågen började gå på järnvägen mellan Dalby och Bjärsjölagård den 27 oktober 1910. Stationsmästare August Wilhelm Werner blev ansvarig även för postgöromålen. Han fick förflyttning till Sege med 1928 års ingång och därefter ansvarade följande järnvägsanställda för posten i Silvåkra: Hjalmar Emanuel Andersson (1928-1932), Johan N:son Östberg (1933-1934), Klara Ninni Persson (1934-1951) och Inga Lilly Birgit Mårtensson (1951-1955). Poststationen drogs in i samband med tågtrafikens nedläggning den 10 juni 1955.

Hjärup

I Uppåkra (Staffanstorps kommun enligt storkommunindelningen) öppnades i Södra stambanans stationshus den 1 oktober 1910 en poststation. För postsysslorna svarade järnvägsbefälet till skilsmässan från järnvägen den 1 april 1967. Då skildes post och järnväg åt och poststationen flyttades till Hjärup och namnändrades i samband därmed till Lund 12. Inga Jönsson blev dess föreståndare och fick uppleva en positiv utveckling av trafiken som bidrog till att poststationen fick status av postexpedition den 1 mars 1974. Med ny terminologi hette det lokalpostkontor 1977 och blott postkontor från och med 1986.

Den ursprungliga poststationen i Uppåkra blev ett exempel på hur Postens centralförvaltning genomdrev sina strävanden att minska antalet adressenheter trots att det fanns postnummer som mänskligt att döma skulle göra sådana strävanden obehövliga. På 1980-talet började man tänka om, kanske mycket beroende på opinion från inte minst hembygdsrörelsen och i början av 1990-talet kunde många tidigare avvecklade postortsnamn återinföras. Vad mer var, man började också tillföra postorter, vars namn inte funnits tidigare, eller möjligen funnits mer än 100 år tidigare. Den 1 april 1992 tillfördes på så sätt postortsnamnet Hjärup.

Om posten i Hjärup skrev *Hans Widing* efter en intervju med föreståndaren *Inga Jönsson* bl a följande i *Sydsvenska Dagbladet* den 20 maj 1984:

"63-åriga fru Jönsson har bara varit 'postfröken' de senaste sjutton åren. I yngre dagar har hon packat cigarrer i Malmö och knogat på ett varuhuskontor. Hon beklagar att hon inte fick Posten i sikte långt tidigare.

-Det är det enda jag ångrar i mitt yrkesliv. Vore jag nitton år i dag skulle jag kämpa för att få just ett sådant arbete som jag har i dag.

Inga Jönsson har gett sitt ämbete en befriande personlig utformning. Hon är inte bara någon som man placerat bakom en postlucka. Några vänliga ord över disken är lika viktiga som frimärkena på breven."